

Erotična umetnost v Sloveniji in po svetu (danes in nekoč)

Za tematski sklop erotične umetnosti sem se odločila, ker je tematika erotične umetnosti v slovenskem prostoru še vedno precejšnji tabu, zlasti ker so mejniki med nevtralnimi, erotičnimi in pornografskimi v umetnosti pogosto zabrisani in v veliki meri odvisni od konteksta in ker podobna tematika v tej obliki še ni bila naslovljena. Odločila sem se, da bi bilo zanimivo nasloviti tematiko iz različnih zornih kotov od estetskega, ikonografskega, umetnostnoteoretskega, pornografskega, primerjalnega (v kontekstu primerjave med različnimi kulturnimi prostori, kot so Azija, Evropa, Amerika, Afrika ...), zgodovinskega, filozofskega, nevro- in psihoestetskega in podobno. Posebno pozornost sem želela nameniti analizi slovenskega prostora, ki po znanih informacijah v kontekstu predlagane teme, razen nekaj diplomskih del in časopisnih člankov, še ni bil sistematično predstavljen. A kaj kmalu se je izkazalo, da sem si zadala precej ambiciozen projekt, in da ne velja zaman za tabuizirano področje, saj mi je od prvotno zastavljene cilja uspelo pridobiti nekaj tem o sodobni erotični umetnosti in pornografiji s poudarkom na slovenskem prostoru, pri čemer slovenski prostor dopolnjujeta še erotična umetnost, kakor je izražena v japonskih lesorezih, in erotična umetnost s poudarkom na ženskem pisanju v času holokavsta na območju bivše Jugoslavije. poudarkom na ženskem pisanju v času holokavsta na območju bivše Jugoslavije.

Tako tematski sklop obsega filozofsko in zgodovinsko-umetnostno konceptualizacijo erotične umetnosti, kakor jo odlično predstavi Hans Maes v prevodnem članku *Erotična umetnost*. V omenjenem članku se Maes sprašuje, kaj so erotika, umetnost in umetnost v odnosu do erotike, kako definirati erotično umetnost, pornografijo in podobno. Vprašanja obdela tako iz filozofskega, umetnostnozgodovinskega kakor feminističnega vidika in ponudi iztočnice za prihodnje raziskave. Če povzamemo bistvo njegove teze: erotična umetnost je umetnost, ki je ustvarjena z namenom spolnega vzbujenja ciljnega občinstva in ki ji to do neke mere uspeva. Če so v drugi polovici 20. stoletja številni eminentni estetik sprejeli erotično umetnost kot umetnost, pa so nekateri še vedno nasprotovali pornografiji kot pornografski umetnosti, in šele zadnjih nekaj desetletij so se pojavili

estetiki, ki menijo, da je lahko neke vrste pornografija tudi umetnost ter da ima tudi pornografija lahko globok pomen, ponuja spoznavno vrednost in ima kompleksno narativno strukturo.

Članek Maesa predstavi temo umetnosti, erotične umetnosti in pornografije iz splošnega vidika, Tonja Jelen pa v članku *Erotična približevanja (in oddaljevanja) v poeziji pesnic Kristine Hočevar in Majde Kne* predstavi erotično umetnost na primeru lezbične poezije omenjenih avtoric. Jelen prehodi krajino njune poezije z raziskovanjem senzualnosti, erotike in ljubezni, ki približuje in v določenih trenutkih tudi oddaljuje; namesto povezuje, ustvarja prepade na telesni in duhovni ravni med ljubimkama in zaključí, »da je erotika kljub manku ljubezni, odmiikom v ljubezni in razočaranjem še vedno velik pogoj za srečo in izpolnjenost v življenju pesniškega jaza«.

Luka Culiberg v »*Podobi pomladi*«: *družbeni kontekst japonske erotične grafike shunga* poglobljeno prikaže izvor, razcvet in zaton japonskih erotičnih lesorezov *shunga* kot preplet družbenega, političnega in erotičnega. *Shunga* je nastala v obdobju Edo (1600–1869), sledila pa je estetskimi, spiritualnim (daoizem) in ikonografskim motivom iz Kitajske, ki so bili podlaga za razvoj japonske erotične umetnosti, zaton pa je doživela v 19. stoletju. V članku se avtor sprašuje, ali bi bila *shunga* lahko tudi pornografija, in odgovori pritrdilno, čeprav seveda vključuje vidike umetnosti in erotike, zato meni, da so *shunga* pravzaprav pornografska umetnost, pri svojem zagovoru pornografske umetnosti pa se sklicuje tako na članek Maesa kakor Levinsona, ki ga predstavljam naslednjega.

Jerrold Levinson v članku *Erotična umetnost in pornografske podobe* raziskuje razmerje med erotiko, erotično umetnostjo in pornografijo, pri čemer je njegova glavna teza, da pornografija ne more biti umetnost. Erotična umetnost, čeprav je deloma usmerjena na seksualni odziv gledalca, torej k spodbujanju misli in čustev, povezanih s seksualnostjo, želi do neke mere usmeriti gledalčevo pozornost tudi na medij in ga vabi k razmisleku o razmerju med stimulacijo in medijem, pri pornografiji, ki je zgolj pripomoček za spolne fantazije, ki merijo na stimulacijo in zadovoljitev, pa so podobe čim bolj nazorne, da dosežejo vzburljenje in zadovoljitev, sam medij pa se pri dosegu cilja umakne iz perspektive, misli in domišljije gledalca. Levinson trdi, da leži glavna razlika med erotično umetnostjo in pornografijo v (ne)transparentnosti medijev. V pornografiji je na splošno vzburljivo to, da si predstavljamo, kaj bi počeli s predstavljeno, običajno neoblečeno osebo, pri čemer nas ne zanima način ali sredstvo, s katerim je ta predstavljena. Transparentnost medija je v službi vzburljenja in je zato nujen pogoj za pornografijo, netransparentnost medija pa je v službi umetnosti, vendar neizogibno slabi vzburljenje, včasih pa ga celo povsem spodkoplje. Vida Slađana Mitrović v članku *Umetnost in spol* prikaže in preizprašuje prepletanje med ljubeznijo, vlogo spola v ljubezni in v navezavi na pornografijo v sodobni slovenski umetnosti, pri

čemer izhaja iz pregledne razstave z naslovom *Po resničnih dogodkih. Prostori in artikulacije seksualnosti 1990–2022*, ki je zavzemala prostore treh celjskih galerij (Galerije sodobne umetnosti, Likovnega salona in Galerije Račka) in različnih generacij. Razstava je pokrivala širok spekter vizualno-likovnih področij, od klasične risbe, slike do videa, fotografije in novodobnih večmedijskih instalacij. Kar zadeva ljubezen, spremembe ljubezni in odnos/vlogo med spoloma, se nanaša na Anthonyja Giddensa in njegovo delo *Preobrazba intimnosti* in delo *Konec ljubezni* Eve Illouz, ki opažata fluidnost ljubezni, sploščenje ljubezni na seksualnost in hedonizem ali celo konec ljubezni. To avtorica preslika na področje vizualnega oziroma podkrepi s prikazi na vizualnem področju v Sloveniji, kot so na primer video performansi *Fuckmachine: Label, Disable, Unable* (2012) Andreje Knezović, *Kurba* (2010) Tanje Lažetić, *Venerin test* (1999) Samire Kentrić in Tine Kolenik, *Freud in jaz* (2015–2016) Žige Kariža in drugi/-e.

Prav o slednjem piše tudi Petja Grafenauer v članku *Pornografija speljana prek visokega modernizma: del opusa Žige Kariža* med letoma 2011 in 2018, ko so se v njegove slike naselile pornografske podobe, vendar pri tem ne gre za golo pornografijo, ampak za preigravanje z najbolj zlorabljenimi deli ženskega telesa po vzoru znanih predstavnikov visoke umetnosti, kot sta Mattise in Duchamp. Grafenauer to pokaže na primeru Kariževih del, kot so *La Mariee Fuck Yeah* (2012), *Orange Nude With An Adidas Sport Shoes On A Green Background* (2013–14), *Freud, Marx in jaz* (2015), *Freud in jaz, sama* (2016), *Kompozicija* (2014–19) in *Mustafa* (2013–2019).

Na koncu imam članek, za katerega bi lahko rekli, da celo bolj kot v erotično umetnost spada na področje ženskega pisanja, a vendar se avtorica dotakne tudi erotičnega. Besedilo je prispevek k preučevanju politike filmske reprezentacije holokavsta v povezavi s politiko spolno zaznamovanega telesa, pri čemer avtorica izhaja iz nemškega filma *Zeugin aus der Hölle* (1966), za katerega je scenarij napisala jugoslovanska avtorica judovskega rodu Frida Filipović. Več kot tri desetletja po nastanku filma je avtorica napisala tudi roman. Film in roman prikazujeta moški pogled (*male gaze*), ki izbriše možnost predhodnih spolnih in erotičnih srečanj ženskega lika, saj je deviškost v okviru judovske religije aplicirana na koncept nedolžnosti, nasprotno pa *écriture féminine* s strategijo vpisovanja gradi kompleksne ženske like in izrazito ločuje simboliko devištva od koncepta nedolžnosti. Članek razkriva emancipatorni potencial v transdisciplinarnih pripovednih strategijah s poudarkom na mnogoterih marginaliziranih identitetah, politiki telesnosti, erotiki in čustvenem življenju žensk kot obliki politične subjektivizacije ter pričevanju o holokavstu v literaturi. Zaključimo lahko, da smo s sklopom zgolj odškrnili vrata v izjemno široko in še vedno precej neraziskano področje erotične umetnosti in pornografije v slovenski umetnosti, vseeno pa lahko služi kot odskočna deska za nadaljnje raziskovanje.